

komst; hetgeen de lezer aanzet tot kritische reflectie over het strafrecht van morgen.

J. VERVAELE

Johan Erauw, Bronnen van het Internationaal Privaatrecht, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu Uitgevers, 1991, 601 p., ISBN 90 6215 260 0

Ons internationaal privaatrecht wordt gekenmerkt door een grote bronnenverscheidenheid. Meer dan op andere rechtsgebieden roept de verscheidenheid aan bronnen van het Belgische ipr vragen op naar de onderlinge afbakening en rangorde der rechtsbronnen. Wil men ook vandaag een doelmatige en rechtvaardige regeling van het door rechtsverscheidenheid steeds meer gecompliceerde internationale rechtsverkeer als het primaire doel van het ipr aanhouden, dan moeten de bronnen van het conflictenrecht de praktijkjurist zo goed mogelijk bekend zijn.

Voor rechters, advocaten en bedrijfsjuristen immers is de vraag, welke rechter voor een bepaalde zaak überhaupt bevoegd is, of nog, welk recht op deze of gene zaak toepassing vindt, van steeds groter belang geworden. De Belgische rechtbanken, b.v. moeten de vraag soms ambtshalve opwerpen en beantwoorden. Advocaten zullen, steeds meer, alvorens een geding aanhangig te maken, acht slaan op het internationale bevoegdheidsrecht en, zo er dan een keuze bestaat tussen verschillende fora, zich wenden tot het forum waarvan zij voor hun cliënt het beste resultaat kunnen verwachten. Ook bedrijfsjuristen grijpen vandaag naar incidentele regels van conflictenrecht bij het opnemen van forumclausules in contracten.

Niet alleen speelt vandaag de vloed van grensoverschrijdende gedingssituaties, maar ook is in de loop van de voorbije jaren ontegensprekelijk het bewustzijn voor het conflict van uiteenlopende rechtsstelsels aangescherpt (men leze van dezelfde auteur ERAUW, J., *De bron van het vreemde recht vloeit overvloedig* (inaugurale rede uitgesproken te Gent op dinsdag 8 maart 1983 bij de plechtige aanvaarding van de leeropdracht in het internationaal privaatrecht), Gent, E. Story-Scientia, *Gandaius* 2, 1984, 43 p.). De praktische nood aan betrouwbare bronnengegevens is dan ook zeer groot.

Johan ERAUWS recentste herwerking van het *Bronnenboek* dat hij reeds in 1982 samen met Lieven DE FOER had verzorgd (ERAUW, J. en DE FOER, L., *Internationaal Privaatrecht: de bronnen*, Antwerpen, Kluwer, 1982, 484 p., ISBN 90 6215 055 1) speelt op deze nood in op een naar onze mening voor de Nederlandstalige ipr-praktijkjurist bijzonder toegankelijke wijze. Waar een algemene en systematische wettelijke regeling van het conflictenrecht in België ontbreekt, reiken de vorm en de volgorde waarin de auteur de verschillende domeinen van het ipr bespreekt een handige leessleutel aan die de moeilijkheid van de bronnenverscheidenheid en de daarmee samenhangende ondoorzichtigheid van deze rechts-tak in ruime mate opvangen. Het werk is de vrucht van een ongetwijfeld bijzonder omvattend en veeleisend opzoekingswerk dat bovendien, in de voorliggende vormgeving, bij de auteur en diens medewerkers de grootste vertrouwdheid met het Belgisch internationaal privaatrechtelijk werk doet vermoeden.

Welke verwijzingscategorieën kent ons positief conflictenrecht en hoe leiden, per rechtsgebied van het Belgische interne recht, de conflictregels voor die ver-

schillende verwijzingscategorieën? Niet alleen worden, in elk deel en hoofdstuk van het werk (het werk omvat vier grote delen: I het privaatrechtelijk conflictenrecht; II het ipr-procesrecht; III de internationale handelsarbitrage; en ten slotte, IV de internationale burgerlijke stand en administratieve samenwerking), de hoofdlijnen en hoofdpunten van de toepasselijke conflictenregels geschetst, met opgave van de richtinggevende rechtspraak en de heersende rechtsleer ('Gemeen recht'), maar ook worden telkens de belangrijkste verdragsrechtelijke bepalingen opgenomen ('Verdragsrecht') op een wijze die het de lezer mogelijk maakt om zelf de ratificatie van deze bepalingen, respectievelijk de inwerkingtreding ervan, in België of in het buitenland, na te trekken.

Enkele tijd geleden schreef J. ERAUW nog: '*Door de [...] stormachtige toename in de internationalisering van ons rechtsverkeer schiet ondertussen de vorming en dus het aanvoelen van de oudere generatie juristen en van vele rechters tekort. Het juridisch terrein is zeer veranderd*' (ERAUW, J., 'De nood aan codificatie van het Belgisch internationaal privaatrecht', in ERAUW, J. e.a. (red.), *Liber Memorialis François Laurent 1810-1887*, Brussel, E. Story-Scientia, 1989, p. 745-763; 746). Met het werkinstrument dat de Gentse auteur inmiddels ter beschikking stelt, wordt aan de praktijkjurist een ernstige kans geboden om de vele wijzigingen in het materiële en formele Belgische conflictenrecht beter in het eigen werkvizier te plaatsen.

Naar verluidt is bij de Brusselse uitgever Bruylant ook een Franse vertaling van het werk in de maak. Door de mogelijkheden die het voor de praktijk biedt, zal het boek ongetwijfeld zijn publiek vinden.

In België beschikken wij tot nog toe niet over het equivalent van centrale ipr-onderzoeksinstituten zoals men ze in onze buurlanden Nederland (T.M.C. Asser Instituut) of in Duitsland (Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht in Hamburg) reeds vele jaren kent. Deze instituten centraliseren de rechterlijke ipr-productie en verzorgen de verspreiding ervan, zowel via vaktijdschriften als door rechtstreekse bijstand aan rechtbanken en -hoven. Het Belgische ipr kent deze professionele en hooggespecialiseerde informatieverspreiding (nog) niet. De publikatie van J. ERAUWS betrouwbare en geactualiseerde (de stand van bronvermelding en van de ratificaties in het werk is 1 oktober 1990) richtlijn doorheen het voorhanden bronnenmateriaal laat dan ook niet onbetuigd. Zij ruimt in België voor de ipr-praktijkjurist die internationale bevoegdheids- en wetsconflicten moet oplossen, vele logistieke hindernissen van de baan.

Het boek kent naar onze mening zijn gelijke niet. Natuurlijk had men, mede gelet op het bijzonder beweeglijke karakter van de internationale privaatrechtelijke conflictenproblematiek, de voorkeur kunnen geven aan een losbladige publikatie. Mede gelet op de hoge kostprijs van het werk (7.500 F in de boekhandel), zou de losbladige optie de instrumentele waarde van de compilatie voor de individuele praktijkjurist hebben vergroot. Maar wellicht liggen hier – ons onbekende – redenen van praktische haalbaarheid, of nog, van redactionele aard voor, die de inbinding hebben genoodzaakt. In die zin mag men verwachten dat de franstalige versie van het bronnenboek, wanneer zij binnen enkele maanden in omloop komt, reeds talrijke bronnen, vnl. verdragen, zal toevoegen. Staande de bronnenproliferatie binnen het Belgische ipr, zullen de voordelen – of de nadelen – van de inbinding door de praktijk zelf moeten worden uitgetest.

Wellicht is de verdienste van het werk voor het Belgische conflictenrecht op korte termijn reeds meer dan voldoende beduidend en zal, integendeel, de onophoudende proliferatie van het internationaal privaatrechtelijke bronnenmateriaal de beste uitdaging blijven om het niet bij deze eerste herwerking te laten.

Marie-Claire FOBLETS

Dr. J.A.E. Vervaele, EEG-Fraude en Europees economisch strafrecht, Deventer, Kluwer, 1991, 297 p.

De auteur geeft in zijn voorwoord de terechte verantwoording van zijn boek, nl. de stijgende belangstelling voor het EEG-fraudeprobleem in het licht van de 1992-operatie en van de Europese integratie. Hij geeft zelf een perfect resumé van de inhoud ervan. Het omvat twee grote delen: in het eerste wordt de rechtshandhaving van de Europese regelgeving behandeld en in het tweede wordt het optreden van de lidstaten onderzocht.

Het eerste hoofdstuk beschrijft vooreerst in het kort de oorsprong van de hedendaagse economische overheidsinterventie en de geschiedenis van de Europese overheidsinterventie. Vervolgens wordt de verplichting van de lidstaten toegelicht om het Europees recht loyaal, doeltreffend, maar tevens proportioneel en met eerbiediging van de grondrechten te handhaven. Daarnaast zijn de gemeenschapsinstellingen hunnerzijds ook tot loyale samenwerking verplicht met de nationale rechterlijke autoriteiten. Vervolgens worden de drie fasen geschetst van het optreden van de Europese Commissie:

1. de normatieve fase (in de jaren '60 tot '70), waarbij de Commissie vooral bezig was met het verkrijgen en afbakenen van bevoegdheden en met het invullen en consolideren ervan;

2. de fase van de handhaving, waarbij een geleidelijk tweesporenbeleid werd ontwikkeld (einde jaren '80), nl. de aanscherping van de handhavingsverplichting van de lidstaten enerzijds en de toename van de controlebevoegdheden van de Commissie anderzijds;

3. de fase van de inbouw van de mogelijkheid tot toezicht via functionarissen van de Commissie, de zgn. Euro-inspecteurs. Tot slot wordt de problematiek van de sanctiebevoegdheden van de Europese Commissie gesitueerd.

Het tweede hoofdstuk heeft de titel: Europese rechtshandhaving en EEG-fraude. Het vangt aan met een definitie van de EEG-fraude. Deze is niet te bepalen als inbreuken of onregelmatigheden met betrekking op EEG-wetgeving: soms hebben die inderdaad helemaal geen consequenties voor de EEG-begroting, terwijl aan de andere kant heel wat inbreuken en onregelmatigheden op nationale wetgeving dan weer wel zulke weerslag hebben. EEG-fraude moet dus gedefinieerd worden aan de hand van de financiële weerslag voor de EEG-begroting: ze bestaat uit fraude tegen de financiële input- en outputstromen van die begroting. Logischerwijze wordt daarop het financieel gemeenschapsrecht, d.z. de juridische bronnen en de begrotingsstructuur, besproken. De hoofdverantwoordelijkheid voor de opsporing en vervolging van de EEG-fraude ligt bij de lidstaten. De Europese Commissie heeft echter ook een belangrijke – interne – controletaak. Deze wordt uit een tweevoudige invalshoek benaderd: